

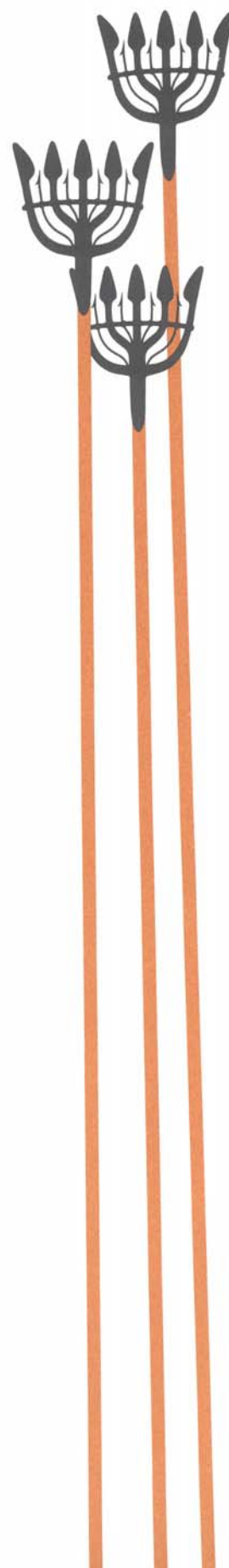
Vrängö 1:26

Nättraby socken, Karlskrona kommun

Kulturlandskapsutredning

Blekinge museum rapport 2005:16
Mikael Henriksson

Bakgrund

Inför den fortsatta planutvecklingen av Vrångö 1:26 m fl. fastigheter i Nättraby socken bedömde Karlskrona kommun att det fanns ett behov av en uppdatering av kunskapsläget kring områdets kulturmiljöer. Av denna anledning beställde kommunen en kulturlandskapsutredning av Blekinge museum. Läns museets arbete har därefter utförts av antikvarie Mikael Henriksson, och avsikten med föreliggande rapport är att den skall utgöra ett aktuellt underlag för områdets framtida planläggning. Arbetet har i sin helhet bekostats av Karlskrona kommun.

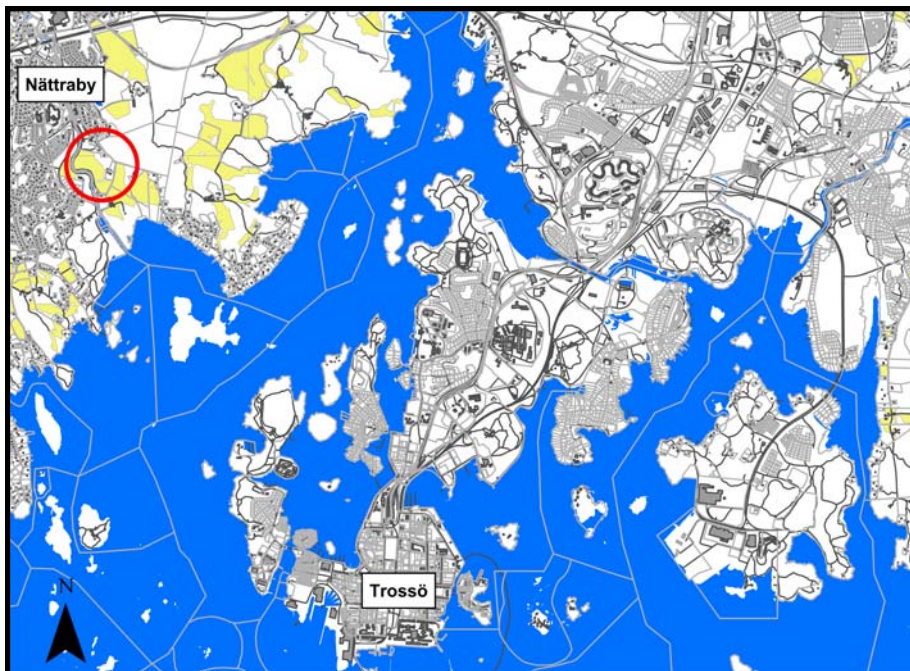

Fig. 1 Utredningsområdet i förhållande till Karlskrona tätort.

Topografi och kulturhistoria

Utredningsområdet utgörs av ett ca 0,6 km² stort område, beläget omkring 100 m SO om Nättraby kyrka (se *Fig. 1* resp. bilaga 1). Denna del av socknen präglas landskapsmässigt av svagt sluttande, sandiga dalgångar, kringgårdade av skogbevuxna bergpartier. Genom sockencentrat flyter Nättrabyån i sydlig riktning, ner mot Östersjön. Ån är av riksintresse för naturvården, och bland annat är det förekomst av öring och flodpärlmussla som legat till grund för denna bedömning. Utredningsområdet gränsar i öster mot hävdade herrgårdsmiljöer kring Skärva, Verstorp m fl. gårdar vars drift resulterat i ett landskap av riksintresse för såväl natur- som kulturmiljövården.

Förstagångsinventeringen av fornlämningar skedde här åren 1929-34 och den enda registreringen inom utredningsområdet utgörs av en rest av ett gravröse (se bilaga 3, RAÄ 84). I likhet med gravar i den närliggande miljön har röset placerats högt i terrängen, uppe på kalberget omkring 15 m ö h. Inom utredningsområdets norra del insamlades på 1930-talet bearbetad flinta vid inventering av odlingsmarken (se bilaga 3).

Utredningens genomförande

Utredningsarbetet inleddes med arkivstudier med särskild inriktning på det äldre kartmaterialet samt rapporter från arkeologiska undersökningar i närområdet. En övergripande fältinventering inom utredningsområdet utfördes med avsikt att få en god överblick över terräng och topografi. I samband med detta arbetsmoment skedde även viss fotodokumentation med digitalkamera.

Fig.2 Allé och stenmurar i SV riktning mot Vrängölund.

Resultat

Övergripande studier av skifteskartorna från 1765 och framåt speglar tydligt den skiftande landskapsbilden inom området under dessa drygt 200 år (se ex bilaga 2). Utredningsområdet har tidigare legat som ägor under Östra Nättraby, Stora och Lilla Vörta samt

Stora och Lilla Vrängö. Den centralt belägna delen av området utgörs av ett större parti hållmark, vilket i äldre tid utgjort utägor, och den kringliggande, flackare terrängen har nyttjats som hag- och odlingsmark ända in i modern tid.

Tidigare bebyggelseinventeringar gör gällande att det inom utredningsområdet finns bebyggda miljöer som framför allt speglar 1800-talets byggnadsbestånd. Centralt beläget finns Vrängö 1:26, Hafgården – Vrängö, vars byggnader stammar från omkring 1800 – 1950. Vid Vrängölund finns en koncentration av fastigheter från huvudsakligen tidsspannet 1850 – 1900.

Fig.3 "Snäcke hagarna" i SV riktning mot Nättrabyån och Vrängölund.

Inget av det genomgångna rapportmaterialet från tidigare utförda arkeologiska undersökningar gäller det nu aktuella utredningsområdet. Det ger dock en representativ bild av lämningar, typiska för denna del av socknen. Undersökningarna har utförts av Blekinge museum och Riksantikvarieämbetets undersökningsverksamhet, och främst rört borttagning av ett fåtal stensättningar och undersökning av någon enstaka stenåldersboplats. Uppmärksamheten har vid ett par tillfällen under 1980-talets första hälft även riktats mot den betydelsefulla hamnplats vid kyrkan som skall ha funnits här åtminstone så tidigt som under medeltiden. Inga spår av denna har dock kunnat beläggas.

Inga nya fornlämningar framkom vid den övergripande fältinventeringen. Observationer i terrängen gjorde dock gällande att enstaka, lämpliga boplatslägen kan finnas inom utredningsområdet. Inte minst de tidigare funna flintartefakterna samt den sena stenålderns ungefärliga kustlinje omkring 5 m ö h (se bilaga 3) indikerar en sådan plats inom utredningsområdets norra hälft. Det kan inte uteslutas att namnet Snäckehagarna på Storskifteskartan möjligen anspelar på den vikingatida och medeltida benämning på båt, s.k. "Snäcka", som forskningen stött på i olika sammanhang. Efter besiktning av detta markområde, vid en krök av Nättrabyån, känns det inte heller omöjligt att den tidigare eftersökta medeltida landningsplatsen kanske rent av står att finna just här.

Diskussion

Den södra och sydvästra delen av utredningsområdet utgör den sista någorlunda orörda delen av Nättraby tätorts närmiljö. Området hyser såväl stora naturvärden som viktiga stråk för det rörliga friluftslivet, och det hävdade kulturlandskapet hänger här på ett naturligt sätt ihop med ovan nämnda herrgårdsmiljöer inom riksintresseområde NK 18 resp. K 14. I anslutning till Hafgården-Vrängö samt Vrängölund finns trädalléer, bestående av ask och ek, samt ett par stenmurar i välbevarat skick.

Fig.4 De tidigare s k "Båtsmanslyckorna" mot S.

De tidigare framlagda förslagen på bostadsområden inom utredningsområdet gäller ett mindre stycke i norr samt ett mer långsträckt sådant i hagmarken, på den östra sidan av Nättrabyån (se bilaga 1). Ur såväl en natur- som en kulturmiljömässig aspekt är det större området i riktning ner mot Vrångölund mindre lämpligt för exploatering. En sådan skulle fullständigt förändra den för området typiska kulturlandskapsbilden för gott. Miljön utgör en sista sammanhållande länk mellan den lummiga Nättrabyåns sträckning och ovan nämnda riksintresseområden. Den mjukt stigande terrängen inom Snäckehagarna har inte nyttjats för bebyggelse, åtminstone inte i senare historisk tid. Hagmarkens namn, dess placering och allmänna topografi gör dock att under mark dolda fornlämningspår kan finnas bevarade på platsen. Öster om hållmarksområdet har det redan i äldre tid funnits bebyggelse i form av ett antal båtsmanstorp (se bilaga 2 resp. *fig.4*). Nyanläggning av bostadshus inom denna del av utredningsområdet kan sägas utgöra en logisk fortsättning på den expansion som redan utgått norrifrån. Av ovanstående skäl föreslås fortsatt exploatering ske i anslutning till den NÖ delen av utredningsområdet (se *fig.5*). På så sätt bibehålls landskapet ner mot Nättrabyån i relativt oförändrat skick och den typiska miljön här kan även fortsatt upplevas som genuin då man ex. nalkas sockenkyrkan längs vattenvägen söderifrån.

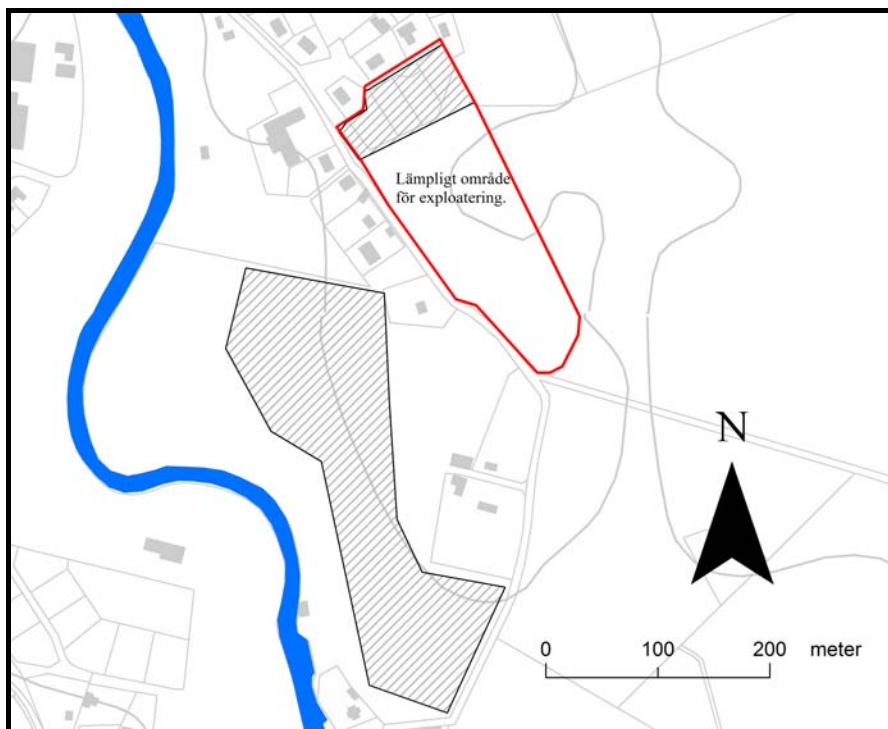

Fig.5 Del av utredningsområdet som är lämpligt för exploatering.

Figurförteckning

Fig.1 Utredningsområdet markerat på Översiktskartan

Fig.2 Allé och stenmurar i SV riktning mot Vrångölund.

Fig.3 "Snäckehagarna" i SV riktning mot Nättrabyån och Vrångölund.

Fig.4 De tidigare "Båtsmanslyckorna" öster om hållmarken. Området fotograferat mot S.

Fig.5 Lämpligt område för exploatering i förhållande till tidigare föreslagna lägen.

Bilagor

Bilaga 1 – Utredningsområdet markerat på Fastighetskartan.

Bilaga 2 – Utdrag från Storskifteskarta för inägorna i Östra Nättraby 1765.

Bilaga 3 – Kända spår av fornlämningar inom utredningsområdet.

Källor

Otryckta källor

Bebyggelseinventering, Blekinge museum 1989.

Regionalt underlagsmaterial för kommunal översiktsplanering i Blekinge län. Länsstyrelsen i Blekinge län 2000.

Fornlämningsregistret

Diverse rapporter och arkivalier förvarade i Blekinge museums arkiv.

Kartmaterial

Storskifte på inägorna för Östra Nättraby 1765

Storskifte på utägorna för Östra Nättraby 1801

Enskifte för Östra Nättraby 1811

Häradskartan 1918-19

Administrativa uppgifter

Blekinge museum dnr:160-0551-05

Undersökningstid: 2005-08-09 - 2005-08-10

Personal: Mikael Henriksson

Läge: Fastighetskartan, blad 3F 5g Skillinge resp. 3F 6g Nättraby

Koordinatsystem: Plan 2,5 gon W Blekinge 10.

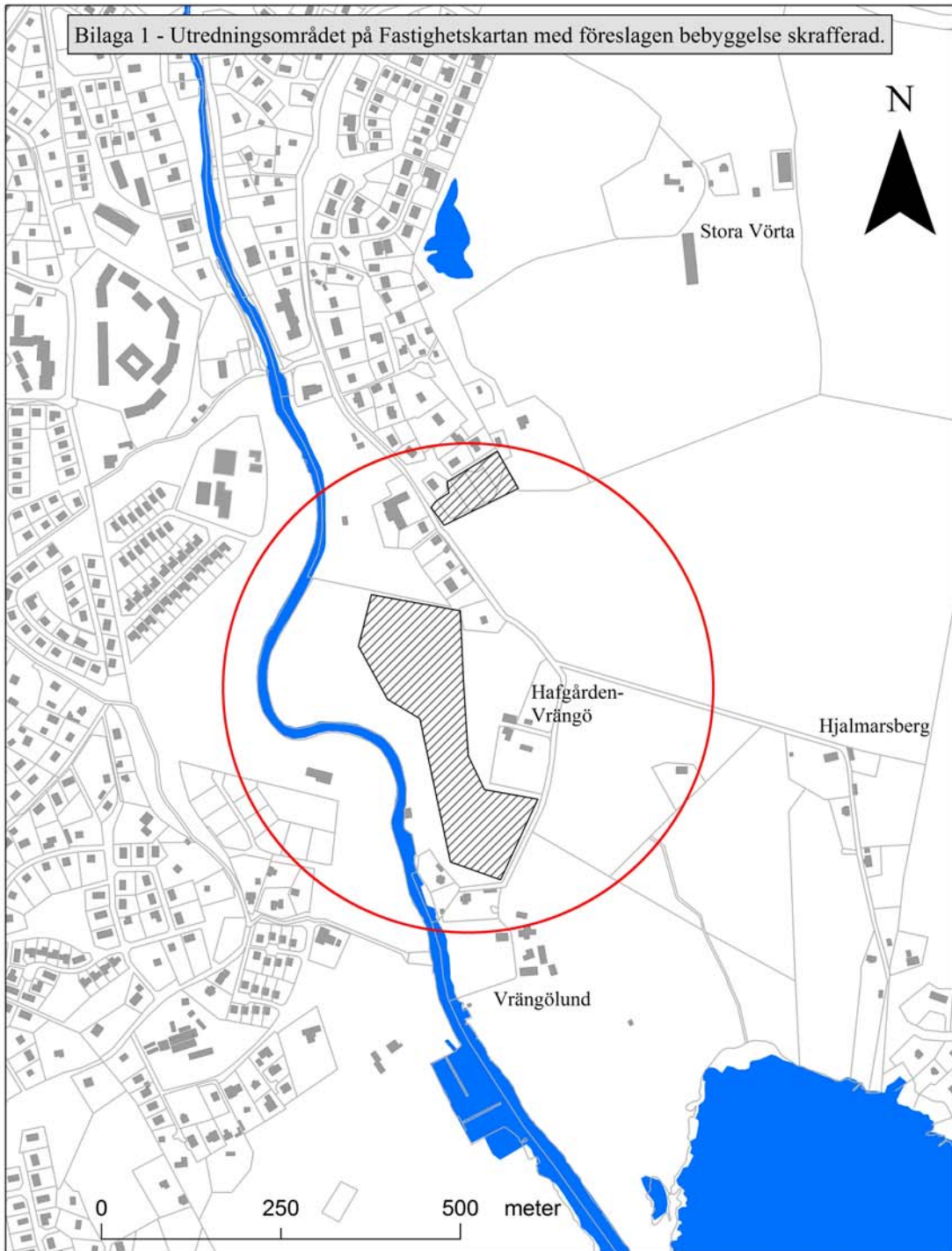
Koordinater för utredningsområdets sydvästra hörn: x: 6229690 y: 1483347

Dokumentation: 24 digitala fotografier förvaras i Blekinge museum.

Fynd: Inga fynd

Kartanvändning: ©LMV, Gävle, 2005 resp. ©LMV Ärende nr M2005/2857
Ur Historiska Kartor™

Bilaga 1 - Utredningsområdet på Fastighetskartan med föreslagen bebyggelse skrafferad.

Bilaga 3 - Kända spår av fornlämningar inom utredningsområdet.

